

Conselleria d'Educació, Investigació, Cultura i Esport

DECRET 72/2017, de 2 de juny del Consell, pel qual es declara bé d'interès cultural, amb categoria de bé moble de caràcter individual, la Gloriosa Enseña de l'Oriol de la ciutat d'Orihuela. [2017/5204]

L'article 49.1.5^è de l'Estatut d'Autonomia de la Comunitat Valenciana estableix la competència exclusiva de la Generalitat en matèria de patrimoni històric, artístic, monumental, arquitectònic, arqueològic i científic, sense perjudi del que disposa el número 28 de l'apartat 1 de l'article 149 de la Constitució Espanyola. L'article 26.2 de Llei 4/1998, d'11 de juny, del patrimoni cultural valencià, disposa que la declaració d'un bé d'interès cultural es farà mitjançant un decret del Consell, a proposta de la conselleria competent en matèria de cultura. Tot això sense perjudi de les competències que l'article 6 de la Llei 16/1985, de 25 de juny, del patrimoni històric espanyol, reserva a l'Administració general de l'Estat.

Mitjançant la Resolució de 5 de juliol de 2016, de la Conselleria d'Educació, Investigació, Cultura i Esport, es va acordar incoar un expedient per a declarar bé d'interès cultural, amb la categoria de bé moble de caràcter individual, la Gloriosa Enseña de l'Oriol de la ciutat d'Orihuela (Alacant).

Consten en l'expedient els informes favorables a la declaració de bé d'interès cultural del Consell Valencià de Cultura, de la Reial Acadèmia de Belles Arts de Sant Carles i de la Universitat d'Alacant, de conformitat amb el que estableix l'article 27.5 de la Llei 4/1998, d'11 de juny, del patrimoni cultural valencià.

Ahora s'han demanat a les conselleries afectades els informes exigits per l'article 43 de la Llei 5/1983, de 30 de desembre, del Consell, i s'ha donat també audiència a les persones interessades en el procediment.

S'han complit tots els tràmits legalment preceptius d'acord amb les disposicions vigents.

Per tot això, d'acord amb l'article 28.c de la Llei 5/1983, de 30 de desembre, de la Generalitat, del Consell, a proposta del conseller d'Educació, Investigació, Cultura i Esport, i amb la deliberació prèvia del Consell en la reunió del 2 de juny de 2017,

DECRETE

Article primer. Objecte

Aquest decret té per objecte declarar bé d'interès cultural, amb la categoria de bé moble de caràcter individual, la Gloriosa Enseña de l'Oriol, de la ciutat d'Orihuela (Alacant).

Article segon. Descripció del bé i determinació dels seus valors

La descripció del bé i l'assenyalament dels seus valors es fan constar en l'annex d'aquest decret.

Article tercer. Règim del bé moble declarat bé d'interès cultural

La protecció de la Gloriosa Enseña de l'Oriol, de la ciutat d'Orihuela (Alacant), es regirà pel que disposa la secció tercera, Règim dels béns mobles d'interès cultural, del capítol III, del títol II, de la Llei 4/1998, d'11 de juny, del patrimoni cultural valencià.

DISPOSICIONS ADICIONALS

Primera. Publicació i inscripció

Aquesta declaració es publicarà en el *Diari Oficial de la Generalitat Valenciana* i en el *Boletín Oficial del Estado*, i s'inscriurà en el Registre General de Béns d'Interès Cultural, dependent de l'Administració general de l'Estat, i en la secció primera de l'Inventari General del Patrimoni Cultural Valencià.

Conselleria de Educación, Investigación, Cultura y Deporte

DECRETO 72/2017, de 2 de junio del Consell, por el cual se declara bien de interés cultural, con categoría de bien mueble de carácter individual, la Gloriosa Enseña del Oriol de la ciudad de Orihuela. [2017/5204]

El artículo 49.1.5.º del Estatuto de Autonomía de la Comunitat Valenciana establece la competencia exclusiva de la Generalitat en materia de patrimonio histórico, artístico, monumental, arquitectónico arqueológico y científico, sin perjuicio de lo que dispone el número 28 del apartado 1 del artículo 149 de la Constitución Española. El artículo 26.2 de Ley 4/1998, de 11 de junio, del patrimonio cultural valenciano, dispone que la declaración de un bien de interés cultural se hará mediante decreto del Consell, a propuesta de la conselleria competente en materia de cultura. Todo ello sin perjuicio de las competencias que el artículo 6 de la Ley 16/1985, de 25 de junio, del patrimonio histórico español, reserva a la Administración general del Estado.

Mediante Resolución de 5 de julio de 2016, de la Conselleria de Educación, Investigación, Cultura y Deporte, se acordó incoar expediente para declarar bien de interés cultural, con la categoría de bien mueble de carácter individual, la Gloriosa Enseña del Oriol de la ciudad de Orihuela (Alicante).

Constan en el expediente los informes favorables a la declaración de bien de interés cultural del Consell Valencià de Cultura, de la Real Academia de Bellas Artes de San Carlos y de la Universidad de Alicante, de conformidad con lo que establece el artículo 27.5 de la Ley 4/1998, de 11 de junio, del patrimonio cultural valenciano.

Asimismo se han recabado de las consellerias afectadas los informes exigidos por el artículo 43 de la Ley 5/1983, de 30 de diciembre, del Consell, habiéndose conferido también audiencia a las personas interesadas en el procedimiento.

Se han cumplido todos los trámites legalmente preceptivos de acuerdo con las disposiciones vigentes.

Por todo ello, de acuerdo con el artículo 28.c de la Ley 5/1983, de 30 de diciembre, de la Generalitat, del Consell, a propuesta del conseller de Educación, Investigación, Cultura y Deporte, y previa deliberación del Consell en su reunión del 2 de junio de 2017.

DECRETO

Artículo primero. Objeto

Este decreto tiene por objeto declarar bien de interés cultural, con la categoría de bien mueble de carácter individual, la Gloriosa Enseña del Oriol, de la ciudad de Orihuela (Alicante).

Artículo segundo. Descripción del bien y determinación de sus valores

La descripción del bien y el señalamiento de sus valores, se hacen constar en el anexo de este decreto.

Artículo tercero. Régimen del bien mueble declarado bien de interés cultural

La protección de la Gloriosa Enseña del Oriol, de la ciudad de Orihuela, Alicante, se regirá por lo dispuesto en la sección tercera, Régimen de los bienes muebles de interés cultural, del capítulo III, título II, de la Ley 4/1998, de 11 de junio, del patrimonio cultural valenciano.

DISPOSICIONES ADICIONALES

Primera. Publicación e inscripción

Esta declaración se publicará en el *Diari Oficial de la Generalitat Valenciana* y en el *Boletín Oficial del Estado*, y se inscribirá en el Registro General de Bienes de Interés Cultural, dependiente de la Administración general del Estado y en la sección primera del Inventario General del Patrimonio Cultural Valenciano.

Segona. Incidència pressupostària

La implementació i desenvolupament d'aquest decret no podrà tenir cap incidència en la dotació dels capítols de despesa assignada a la Conselleria d'Educació, Investigació, Cultura i Esport i, en tot cas, s'haurà d'atendre amb els mitjans personals i materials de la conselleria competent per raó de la matèria.

DISPOSICIÓ FINAL

Única. Efectes d'aquesta declaració

Aquest decret produirà efectes l'endemà de publicar-se en el *Diari Oficial de la Generalitat Valenciana*.

València, 2 de juny de 2017

El president de la Generalitat,
XIMO PUIG I FERRER

El conseller d'Educació, Investigació, Cultura i Esport,
VICENT MARZÀ IBÁÑEZ

ANNEX

Dades del bé objecte de la declaració

Denominació/títol: la Gloriosa Ensenya de l'Oriol
Cronologia: brodats de 1594, Oriol de 1732 i tela de mitjan segle XX.

Secció: tèxtil i orfebreria.

Mides: alçària total: 287 cm.

Drap de l'estandart: longitud total 231 cm (sense flocs) i amplària total 130 cm. Als 152 cm s'estreteix formant una llengüeta amb una longitud de 79 x 42 cm d'ample (sense flocs). Al voltant de la tela hi ha una passamaneria amb flocs daurats de 5 cm d'ample.

L'Oriol: 40 x 27 x 18 cm. Plata: 4 mm de gruix.

Matèria: drap de domàs carmesí, amb brodats amb fils de seda, or i plata. Plata sobredaurada. Pal de fusta pintat de daurat.

Tècnica: martellejat, sobredaurat, brodat, cosit. Les reblades més antigues són de coure. Laminat de plata.

Pes de l'Oriol: 5,8 kg.

Estat de conservació: bo.

Ús: és la principal senya d'identitat de la ciutat d'Orihuela. S'exposa públicament una vegada a l'any, el 17 de juliol, conegut popularment com a Dia del Pardal, en què ix en la processó commemorativa de la Reconquista.

Ubicació: vitrina de la sala de l'Oriol de la casa consistorial. Orihuela (Alacant).

Descripció

Estandart de la ciutat. Pal coronat per l'oriol de plata sobredaurada, del qual penja l'estandart confeccionat amb domàs carmesí decorat en les dues cares, brodat amb fils d'or i plata. L'Oriol se subjecta per mitjà d'un fixador i dos caragols.

Drap de l'estandart: brodat sobre domàs carmesí en ambdós costats, amb un estretament en forma de llengüeta, i decorat en tot el contorn amb passamaneria amb flocs daurats.

1. En l'anvers: decorat amb emblemes brodats; cosits sobre el teixit hi ha els elements següents:

– Armes reials de Felip V, envoltades pel collar de l'orde del Toisó d'Or.

– Armes de la ciutat d'Orihuela.

– Adorns brodats: dèsset pinyes o «alcachorfes» i huit estrelles o flors.

– Cartel·la orlada en pergami, en què apareix esborrada la inscripció que va poder tindre quan es va fer la bandera.

2. En el revers: decorat amb emblemes brodats, cosits sobre el teixit hi ha els elements següents:

– Les santes Justa i Rufina, patrones de la ciutat d'Orihuela.

– Escut amb les armes de la casa reial d'Aragó, timbrat amb la corona reial i orlat en pergami.

– Armes de la ciutat d'Orihuela.

Segunda. Incidencia presupuestaria

La implementación y desarrollo de este decreto no podrá tener incidencia alguna en la dotación de los capítulos de gasto asignada a la Conselleria de Educación, Investigación, Cultura y Deporte y, en todo caso, deberá ser atendido con los medios personales y materiales de la conselleria competente por razón de la materia.

DISPOSICIÓN FINAL

Única. Efectos de esta declaración

Este decreto producirá efectos al día siguiente de su publicación en el *Diari Oficial de la Generalitat Valenciana*.

València, 2 de juny de 2017.

El president de la Generalitat,
XIMO PUIG I FERRER

El conseller de Educación, Investigación, Cultura y Deporte,
VICENT MARZÀ IBÁÑEZ

ANEXO

Datos del bien objeto de la declaración

Denominación/título: la Gloriosa Enseña del Oriol.
Cronología: bordados de 1594, Oriol de 1732 y tela de mediados del siglo XX.

Sección: textil y orfebrería.

Medidas: altura total: 287 cm.

Paño del estandarte: longitud total 231 cm (sin flecos) y anchura total 130 cm. A los 152 cm. se estrecha formando una lengüeta con una longitud de 79 x 42 cm. de anchura (sin flecos). Alrededor de la tela una pasamanería con flecos dorados de 5 cm. de ancho.

El Oriol: 40 x 27 x 18 cm. Plata: 4 mm. de grosor.

Materia: paño en damasco carmesí, con bordados en hilos de seda, oro y plata. Plata sobredorada. Mástil de madera pintado en dorado.

Técnica: martillado, sobredorado, bordado, cosido. Los remaches son de cobre los más antiguos. Laminado de plata.

Peso del Oriol: 5'8 Kg.

Estado de conservación: bueno.

Uso: es la principal seña de identidad de la ciudad de Orihuela. Se expone públicamente una vez al año, el 17 de julio, conocido popularmente como el Día del Pájaro, en el que sale en la procesión conmemorativa de la Reconquista.

Ubicación: vitrina de la sala del Oriol de la Casa Consistorial. Orihuela.

Descripción

Estandarte de la ciudad. Mástil rematado por un pájaro de plata sobredorada, del cual pende el estandarte confeccionado en damasco carmesí decorado en las dos caras, bordado con hilos de oro y plata. El Oriol se sujeta mediante un fijador y dos tornillos.

Paño del estandarte: bordado sobre damasco carmesí en ambos lados con estrechamiento en forma de lengüeta, decorado en todo su contorno con pasamanería con flecos dorados.

1. En el anverso: decorado con emblemas bordados; cosidos sobre el tejido aparecen los siguientes elementos:

– Armas reales de Felipe V, rodeadas por el collar de la orden del Toisón de Oro.

– Armas de la ciudad de Orihuela.

– Adornos bordados: diecisiete piñas o «alcachorfes» y ocho estrellas o flores.

– Cartela orlada en pergamino, donde aparece borrada la inscripció que pudo tener cuando se realizó la bandera.

2. En el reverso: decorado con emblemas bordados, cosidos sobre el tejido aparecen los siguientes elementos:

– Las santas Justa y Rufina, patronas de la ciudad de Orihuela.

– Escudo con las armas de la casa real de Aragón, timbrado con corona real y orlado en pergamino.

– Armas de la ciudad de Orihuela.

– Adorns brodats: onze pinyes o «alcachorfes» i huit estrelles o flors iguals que les de l'anvers.

– Cartel·la orlada en pergami, amb la inscripció «Restaurado en 1957».

3. L'Oriol: representació d'un oriol realitzat en plata sobredaurada. Au coronada i amb les ales esteses, amb la pota esquerra sobre un tronc, mentre que amb la dreta empenya una espasa. Recolzada sobre un xicotet pedestal de plata sobredaurada, en la part anterior del pedestal figura la llegenda: «Se izo el año 1.732 Sien/do Comisario Dn Joseph/Rocafull», i en la part posterior, en la marca de l'argenter, figura la llegenda «Visente Rubira/fecit». La corona està ficada a pressió amb un rebló intern.

Significació històrica de l'Oriol

La ciutat d'Orihuela deu la seua importància al fet fronterer. Va ser incorporada el 1296 a la Corona d'Aragó per Jaume II, amb tot el regne de Múrcia. Després de la partició d'aquest regne per la sentència arbitral de Torrellas de 1304, Orihuela es va mantindre per a Aragó i fou incorporada formalment al regne de València el 1308. La importància històrica de la ciutat d'Orihuela es manifesta i es potencia com a plaça forta i lloc fronterer enfront del regne de Granada i del regne de Múrcia. Per això, Orihuela va utilitzar de manera exhaustiva durant tota l'època foral l'escut reial de la Corona d'Aragó en tots els llocs representatius de la població, com les portes de la ciutat, les esglésies, l'ajuntament i la seua bandera.

Es té constància de l'existència d'una senyera pròpia de la vila ja el 1357, quan l'infant Ferran demanà al justícia criminal que el pendó acompanyara les seues tropes a la presa de Jumilla. El 1400 s'instituí la festivitat del Corpus Christi i s'ordenà que «sia sacada la senyera de la dita vila».

De nou, el 1594 la ciutat acordà la realització de la bandera i el 12 de juny resolgué el següent: «determinà lo Consell que s fes un pendó en la ciutat per a traure lo dia de Senta Justa i Rofina. Y que en la una part estiguen les armes de la ciutat, y en l'altra part les figures de Senta Justa i Rofina, y que sia de setí. Féu-se dit pendó. Costà pus de sis-centes lliures, y un Oriol de argent, que costà mil reals».

El 1602, quan s'entrega la bandera al justícia criminal, es descriu d'aquesta manera: «lo pendó de domàs broslat de pinyes e flors de or, ab sa llança daurada, cinch cordons de seda vermella ab ses borles y en lo pendó les images de les benaventurades sanctes Justa e Rofina, e les bolses guarnides de fil de or per a portar lo pendó, e lo Auriol de argent daurat, e lo drap et alias que li fonch acomanat».

Sens dubte aquesta és la primera descripció de l'actual estendard, pendó, bandera o ensenya de la ciutat. Les seues armes són semblants a un escut coetani datat el 1598, tallat en pedra negra de Callosa (pedra jabalina), procedent amb tota probabilitat de la torre de la Sala, seu del Consell municipal; en la bandera estan representades en l'anvers les barres d'Aragó coronades i flanquejades per dos oriols nimbats, inclosos en els típics pergamins renaixentistes que l'emmarquen. En el revers, les imatges de les santes Justa i Rufina, patrones de la ciutat, flanquejades també per dos oriols. I en ambdós costats les pinyes i flors brodades amb or que encara conserva.

Per a Orihuela, la Reial Ensenya de l'Oriol és el símbol de la ciutat i el que uneix tots els oriolans i oriolanes, com la Reial Senyera de València, de manera que sempre s'ha imitat el cerimonial utilitzat pel cap i casal. L'Oriol ix el 17 de juliol en commemoració de la conquesta cristiana, com la Senyera ho fa el 9 d'octubre. Ambdós estendards estan coronats pel símbol de la ciutat: l'Oriol i el Ratpenat, respectivament. No s'inclina davant de res ni de ningú, de manera que des de 1609 es compra cinta per a baixar i pujar el pendó a l'Ajuntament, igual que es fa amb la Reial Senyera a València. També ambdós duen cordons de seda amb borles per a ser portats pels representants municipals, encara que en una època recent s'ha multiplicat el nombre de cintes, fet que ha desvirtuat la imatge primigènia de l'Oriol.

Valor patrimonial de l'Oriol

S'estima que la Gloriosa Ensenya de l'Oriol posseeix els valors o interessos patrimonials que a continuació s'indiquen, en grau de singularitat i de rellevància justificatiu de la seua declaració com a bé moble d'interès cultural, a saber:

1. Valor històric: el respecte mostrat pels oriolans i oriolanes a l'Oriol constitueix memòria viva de la grandesa de l'Orihuela foral, cap, des de 1308, d'un districte del regne de València directament dependent del rei d'Aragó (la Procuració General d'Oriola, Governació General des de

– Adornos bordados: once piñas o «alcachorfes» y ocho estrellas o flores iguales a las que aparecen en el anverso.

– Cartela orlada en pergamino, con la inscripción «Restaurado en 1957».

3. El Oriol: representación de una oropéndola realizada en plata sobredorada. Ave coronada y con las alas extendidas, con la pata izquierda sobre un leño, mientras que con la derecha empuña una espada. Apoyada sobre un pequeño pedestal de plata sobredorada, en la parte anterior del pedestal aparece la leyenda: «Se izo el año 1.732 Sien/do Comisario Dn Joseph/Rocafull» y en la parte posterior, en la marca del platero aparece la leyenda «Visente Rubira/fecit». La corona está metida a presión con remache interno.

Significació històrica del Oriol

La ciudad de Orihuela debe su importancia al hecho fronterizo. Fue incorporada en 1296 a la Corona de Aragón por Jaime II, con todo el reino de Murcia. Tras la partición de este reino por la sentencia arbitral de Torrellas de 1304, Orihuela se mantuvo para Aragón, siendo incorporada formalmente al reino de Valencia en 1308. La importancia histórica de la ciudad de Orihuela, se manifiesta y potencia como plaza fuerte y lugar fronterizo frente al reino de Granada y al reino de Murcia. Por ello, Orihuela utilizó de manera exhaustiva durante toda la época foral el escudo real de la Corona de Aragón, en todos los lugares representativos de la población, como las puertas de la ciudad, las iglesias, el ayuntamiento y su propia bandera.

Se tiene constancia de la existencia de una senyera propia de la villa ya en 1357, cuando el infante don Fernando pidió al justícia criminal que el pendón acompañase a sus tropas a la toma de Jumilla. En 1400 se instituyó la festividad del Corpus Christi y se ordenó que «sia sacada la senyera de la dita vila».

De nuevo, en 1594 se acordó por la ciudad la realización de la bandera, y el 12 de junio resolvió lo siguiente: «determinà lo Consell que s fes un pendó en la ciutat per a traure lo dia de Senta Justa i Rofina. Y que en la una part estiguen les armes de la ciutat, y en l'altra part les figures de Senta Justa i Rofina, y que sia de setí. Féu-se dit pendó. Costà pus de sis-centes lliures, y un Oriol de argent, que costà mil reals».

En 1602, cuando se entrega la bandera al justícia criminal, se describe de esta manera: «lo pendó de domàs broslat de pinyes e flors de or, ab sa llança daurada, cinch cordons de seda vermella ab ses borles y en lo pendó les images de les benaventurades sanctes Justa e Rofina, e les bolses guarnides de fil de or per a portar lo pendó, e lo Auriol de argent daurat, e lo drap et alias que li fonch acomanat».

Sin duda esta es la primera descripción del actual estandarte, pendón, bandera o enseña de la ciudad. Sus armas son similares a un coetáneo escudo, datado en 1598, tallado en piedra negra de Callosa (piedra jabalina), procedente con toda probabilidad de la torre de la Sala, sede del Consell municipal; en la bandera están representadas en el anverso las barras de Aragón coronadas y flanqueadas por dos orioles nimbados, incluidos en los típicos pergaminos renacentistas que lo enmarcan. En el reverso Las imágenes de las santas Justa y Rufina, patronas de la ciudad, flanqueadas también por dos orioles. Y en ambos lados las piñas y flores bordadas en oro que todavía conserva.

Para Orihuela la Real Enseña del Oriol es el símbolo de la ciudad y el que aúna a todos los oriolanos y las oriolanas, como la Real Senyera de Valencia, de forma que siempre se ha imitado el ceremonial utilizado por el «Cap i Casal». El Oriol sale el 17 de julio en conmemoración de la conquista cristiana, como la Señera lo hace el 9 de octubre. Ambos estandartes están rematados por el símbolo de la ciudad: el Oriol y el Ratpenat, respectivamente. No se inclina ante nada ni ante nadie, de forma que desde 1609 se compra cinta para bajar y subir el pendón en el Ayuntamiento, al igual que se hace con la Real Senyera en Valencia. También ambos llevan cordones de seda con borlas para ser llevados por representantes municipales, aunque en época reciente se ha multiplicado el número de cintas, desvirtuando la imagen primigenia del Oriol.

Valor patrimonial del Oriol

Se estima que la Gloriosa Enseña del Oriol posee los valores o intereses patrimoniales que a continuación se relacionan, en grado de singularidad y de relevancia justificativo de su declaración como bien mueble de interés cultural, a saber:

1. Valor histórico: el respeto prestado por los oriolanos y las oriolanas al Oriol constituye memoria viva de la grandeza de la Orihuela foral, cabeza, desde 1308, de un distrito del reino de Valencia directamente dependiente del rey de Aragón (la Procuración General de Ori-

1366; també coneguda com a *ultra Sexonam*, *dellà Xixona* o *de Xixona enllà*), distingida amb el títol de ciutat el 1437, seu catedralícia des de 1510, seu episcopal des de 1564 i seu universitària entre 1610 i 1835. La primera menció coneguda de l'Oriol data de 1357, quan, en els preparatius del setge de Jumilla, l'infant Ferran, senyor d'Orihuela, va ordenar al justícia criminal de la vila, García de Lerín, «que el pendón de la villa o señera que decían, había de ir con él en la entrada que con la ayuda de Dios pensaba hacer». La seua representativitat històrica explica que el 1993 la Reial Senyera de la Ciutat i Regne de València acompanyara l'Oriol en la presidència de la solemne commemoració del 750 aniversari de la conquesta d'Orihuela per l'infant Alfons de Castella.

2. Valor artístic: l'Oriol constitueix un dels escassos testimonis de bandera, ensenya o estandart històric original d'època foral conservats a la Comunitat Valenciana. Encara que el drap de suport és del segle passat, la cronologia dels brodatos sobreposats, de notable qualitat, oscil·la entre final del segle XVI (armes d'Orihuela; representació de les santes Justa i Rufina, amb faç, mans i peus pintats; armes d'Aragó; ornaments fitomòrfics i estrellats) i començaments del segle XVIII (escut de Felip V). Cal destacar, així mateix, el singular valor de la figura de l'oriol que corona el pal de l'ensenya, executat el 1732 per l'argenter oriolà Vicent Rovira.

3. Valor etnològic: l'Oriol és el principal símbol representatiu de la identitat cívica oriolana. Com a tal, exerceix un paper preeminent en la festivitat de les santes Justa i Rufina, celebrada anualment el 17 de juliol, commemorativa de la conquesta cristiana. Instituída el 1400 pel bisbe de Cartagena, a sol·licitud del municipi, la festa és coneguda també com el Dia de la Reconquesta o Dia del Pardal, per la centralitat de l'Oriol en el ritual. El respecte professat pels oriolans i les oriolanes a la seua ensenya té un compliment reflex en l'elaborat ritual que acompanya la seua participació en la processó del 17 de juliol, coneguda com a processó de la Gloriosa Ensenya de l'Oriol, un dels principis rectors de la qual és que l'ensenya s'ha de mantindre en tot moment dreta (com en el cas de la Reial Senyera), amb dues úniques excepcions: quan està en presència del rei d'Espanya o de la sagrada forma consagrada en l'eucaristia.

huela, Gobernación General desde 1366; también conocida como *ultra Sexonam*, *dellà Xixona* o *de Xixona enllà*), distinguida con el título de ciudad en 1437, sede catedralícia desde 1510, sede episcopal desde 1564 y sede universitaria entre 1610 y 1835. La primera mención conocida del Oriol data de 1357, cuando, en los preparativos del cerco de Jumilla, el infante don Fernando, señor de Orihuela, ordenó al justicia criminal de la villa, García de Lerín, «que el pendón de la villa o señera que decían, había de ir con él en la entrada que con la ayuda de Dios pensaba hacer». Su representatividad histórica explica que en 1993, la Real Señera de la Ciudad y Reino de Valencia acompañase al Oriol en la presidencia de la solemne conmemoración del 750 aniversario de la conquista de Orihuela por el infante Alfonso de Castilla.

2. Valor artístico: el Oriol constituye uno de los escasos testimonios de bandera, enseña o estandarte histórico original de época foral conservados en la Comunitat Valenciana. Aunque el paño de soporte es del siglo pasado, la cronología de los bordados sobrepuestos, de notable calidad, oscila entre finales del siglo XVI (armas de Orihuela; representación de las santas Justa y Rufina, con faz, manos y pies pintados; armas de Aragón; ornamentos fitomórficos y estrellados) y comienzos del siglo XVIII (escudo de Felipe V). Cabe destacar asimismo el singular valor de la figura del pájaro que remata el asta de la enseña, ejecutada en 1732 por el platero oriolano Vicente Rovira.

3. Valor etnológico: el Oriol es el principal símbolo representativo de la identidad cívica oriolana. Como tal, desempeña un rol preeminente en la festividad de las santas Justa y Rufina, celebrada anualmente el 17 de julio, conmemorativa de la conquista cristiana. Instituída en 1400 por el obispo de Cartagena a solicitud del municipio, la fiesta es conocida también como el Día de la Reconquesta o Día del Pájaro, por la centralidad del Oriol en el ritual. El respeto profesado por los oriolanos y las oriolanas a su enseña tiene cumplido reflejo en el elaborado ritual que acompaña su participación en la procesión del 17 de julio, conocida como «Procesión de la Gloriosa Enseña del Oriol», uno de cuyos principios rectores es que la enseña debe mantenerse en todo momento enhiesta (como en el caso de la Real Señera), con dos únicas excepciones: estando en presencia del rey de España o de la sagrada forma consagrada en la eucaristia.